

Pwyllgor	Pwyllgor Craffu Cymunedau
Dyddiad	22ain Ebrill 2021
Teitl	Adroddiad Cynnydd ar Gyflawni'r Cynllun Llesiant gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn
Aelod Cabinet	Y Cyngorydd Dyfrig Siencyn
Pwrpas	Darparu adroddiad ar gynnydd gwaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn

1. Cyflwyniad a chyd-destun

1.1 Nod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015) yw gwella llesiant economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae'r Ddeddf yn amlygu saith nod llesiant a pum ffordd o weithio er mwyn rhoi pwrpas cyffredin i gyrff cyhoeddus.

1.2 Sefydlwyd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (BGC) Gwynedd ac Ynys Môn yn 2016, yn unol â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf). Yn wir sefydlwyd BGC ar gyfer pob Awdurdod Lleol yng Nghymru i sicrhau cydweithio ymysg gyrff cyhoeddus i greu gwell dyfodol ar gyfer pobl Cymru. Y penderfyniad a wnaethpwyd yng Ngogledd Orllewin Cymru oedd sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i Wynedd fyddai'n *cydweithio* efo Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Ynys Môn.

1.3 Yn ystod 2017 rhannodd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn ein cymunedau yn 14 o ardaloedd llai er mwyn cynnal gwaith ymchwil manwl, a dysgu mwy am lesiant yr ardaloedd hynny. Cyhoeddwyd y wybodaeth ar ffurf yr Aseidiadau Llesiant. Defnyddiwyd y wybodaeth a gasglwyd o'r aseidiadau i lunio blaenoriaethau'r BGC sydd wedi eu cadarnhau yn y Cynllun Llesiant (2018). Cytunwyd ar y blaenoriaethau canlynol:

- Yr iaith Gymraeg
- Cartrefi ar gyfer bobl leol;
- Effaith tlodi ar lesiant ein cymunedau;
- Effaith newid hinsawdd ar lesiant cymunedau;
- Iechyd a gofal oedolion, a Lles a llwyddiant plant a phobl ifanc.

2 Diweddariad ar gynnydd gwaith y BGC

2.1 Fel yr amlygir yng Nghylch Gorchwyl y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus mae gan y BGC bedwar aelod statudol sef yr Awdurdodau Lleol, Y Bwrdd Iechyd, Cyfoeth Naturiol Cymru a'r Gwasanaeth Tân- ynghyd â chyfranogwyr gwadd sy'n cyfrannu at ddyletswyddau'r Bwrdd.

2.2 Mae'r gan y BGC is-grwpiau er mwyn ei gefnogi i weithredu ei swyddogaethau. Ceir isod ddiweddariad ar waith yr is-grwpiau. Mae'n deg dweud fod y pandemig wedi arafu cynnydd yr is-grwpiau yn ystod y misoedd diwethaf, ond bellach mae pob un o'r is-grwpiau yn ail afael yn eu cynlluniau gwaith. Maer BGC wedi parhau i gynnal cyfarfodydd yn ystod cyfnod y pandemig sy'n dangos ymrwymiad ein haelodau i'r gwaith.

2.3 Amcan 1 – Cymunedau sy'n ffynnu ac yn llewyrchus i'r hir-dymor

Blaenoriaeth	Beth mae'r BGC wedi'i gyflawni hyd yma
<p>Yr iaith Gymraeg: Byddwn yn cyd-weithio i gynyddu'r defnydd o'r iaith Gymraeg o fewn cyrff cyhoeddus yng Ngwynedd a Môn. Byddwn yn hyrwyddo defnydd o'r iaith Gymraeg fel yr iaith ddewis ar gyfer cyfathrebu ymysg sefydliadau cyhoeddus ar draws y ddwy sir.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Mewn perthynas â'r weithred o hyrwyddo'r defnydd o Gymraeg fel yr iaith ddewis ar gyfer cyfathrebu ymysg sefydliadau cyhoeddus, roedd yr is-grŵp wedi cychwyn rhoi sylw i'r mater. Yn ystod y cyfnod cyn y pandemig roeddent wedi cyflwyno prosiect i edrych ar sut y gellid cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg mewn derbynfeydd y cyrff cyhoeddus. Roedd arian grant hefyd wedi ei adnabod ar gyfer cefnogi'r prosiect. Yn anffodus bu rhaid gohirio'r prosiect oherwydd y pandemig. ▪ Erbyn hyn mae arweinydd newydd i'r is-grŵp iaith sef Aled Jones Griffith o Goleg Llandrillo Menai. Mae'r is-grŵp yn rhoi sylw i addasu'r cylch gorchwyl, gan ddiffinio'n glir beth yw pwrpas a sgôp yr is-grŵp. Yn ystod y 6-12 mis nesaf byddent yn canolbwyntio ar 2/3 prosiect, gan roddi ystyriaeth i'r canlynol: ail ymweld â'r prosiect derbynfeydd, materion TG, y defnydd o apiau a'r disgwyliad ieithyddol wrth sefydlu Cydbwyllgorau Corfforaethol (CBCau).
<p>Cartrefi ar gyfer bobl leol: Byddwn yn cydweithio gyda'r sector dai i sicrhau mwy o gartrefi addas a fforddiadwy yn y llefydd cywir er mwyn diwallu anghenion lleol. Byddwn yn cydweithio i sicrhau bod cartrefi yn rhai o ansawdd sy'n cwrdd ag anghenion trigolion.</p>	<p>Pwrpas yr is-grŵp yw edrych am gyfleoedd i ddatblygu tai arloesol, sy'n cyd fynd ac nid yn dyblygu'r gwaith sy'n deillio o strategaeth tai Gwynedd.</p> <p>Mae'r grŵp wedi sefydlu trefn cydweithio a rhannu arfer dda rhwng Cyngor Sir Ynys Môn, Cyngor Gwynedd, Parc Cenedlaethol Eryri ac Adra. Cynhaliwyd gwerthusiad o wahanol fodolau tai arloesol a'u hyfywedd ariannol, a gwerthusiad o wahanol safleoedd a'u haddasrwydd ar gyfer datblygu tai arloesol. Mae'r broses yma wedi dangos parodrwydd y partneriaid i rannu gwybodaeth am ragdybiaethau ariannol ac am eu hasedau gyda'r is-grŵp, sef gweithred sy'n dangos y budd o gydweithio.</p>

	<p>Bu i'r is-grŵp werthuso nifer fawr o safleoedd fel rhan o'u gwaith, a'u haddasrwydd ar gyfer gwahanol fodelau. Defnyddiwyd yr ymarfer i ddiystyru safleoedd nad oedd yn addas neu hyfyw, ac os oes unrhyw gyfle i gyd gaffael (os bydd eu hamserlenni yn cyd-fynd). O ganlyniad mae safleoedd wedi eu pennu ar gyfer datblygu tai arloesol.</p> <p>Y teimlad ymysg yr is-grŵp ydi bod eu gwaith yn dirwyn i ben gan y byddai parhau â'r gwaith yn dyblygu yr hyn sydd eisoes ar y gweill gan y sefydliadau unigol. Y ffocws felly am y 6 mis ydi edrych ar rhai o'r safleoedd sydd wedi eu hadnabod ac ystyried os oes cyfle i ddatblygu ar y cyd</p> <p>Ar fater cysylltiedig â gwaith yr is-grŵp cartrefi (ond ddim yn rhan o'u cynllun gweithredu) gwahoddwyd Dafydd Gibbard i gyfarfod y BGC ym mis Rhagfyr i roi diweddariad gan Gyngor Gwynedd ar effaith ail gartrefi ar y farchnad dai. Mae argaeledd tai i bobl leol yn parhau i fod yn bryder i'r BGC, a'r sefydliadau unigol. Cytunwyd i'r BGC ysgrifennu llythyr at y Llywodraeth i gefnogi safbwyntiau Cyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn am y mater, sydd eisoes wedi cysylltu gyda'r Llywodraeth i ofyn iddynt gydweithio ar eu pryderon ynghylch y sefyllfa. Roedd y llythyr gan y BGC yn benodol yn cyfeirio at y ffaith fod y sefyllfa yn debygol o gael effaith niweidiol ar lesiant ein trigolion yn yr hir dymor.</p>
<p>Effaith tlodi ar lesiant ein cymunedau: Byddwn yn datblygu dealltwriaeth fanwl o sut mae tlodi yn effeithio ar ein hardaloedd ac yn ceisio sicrhau bod y gwaith sy'n digwydd yn y maes ar draws y cyrff cyhoeddus yn fwy effeithiol er mwyn lliniaru effaith hir dymor tlodi.</p>	<p>Mae'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus wedi rhoi cryn ystyriaeth i sut y gallent ymateb i'r flaenoriaeth yma, heb ddyblygu gwaith y cyrff cyhoeddus sydd eisoes yn gwneud gwaith yn y maes. Cytunwyd mai rôl y BGC fydd i gadw trosolwg ar waith sy'n digwydd yn y maes tlodi gan Gyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn yn y lle cyntaf. Mae gan yr Awdurdodau Lleol eu trefniadau a'u cynlluniau ar gyfer ymdrin â thlodi. Yng Ngwynedd mae'r Cyngor yn cydweithio ar Raglen Cefnogi</p>

	<p>Pobl gyda'r nod o roi'r gefnogaeth gywir, ar yr amser cywir i gefnogi Llesiant Pobl Gwynedd.</p> <p>Pwysleisiwn fod gan bob un o bartneriaid eraill y Bwrdd hefyd drefniadau a chynlluniau eu hunain i ymdrin â thlodi. Daeth hynny yn amlycach byth yn ystod cyfnod y pandemig, ble dynnwyd pawb ynghyd i edrych ar ôl ein cymunedau mwyaf bregus.</p>
<p>Effaith newid hinsawdd ar lesiant cymunedau: Byddwn yn cydweithio yn lleol ac yn gweithredu ar y cyd i geisio lliniaru effaith newid hinsawdd ar ein cymunedau.</p>	<p>Cynhaliwyd cyfres o weithdai yn ddiweddar er mwyn cydweithio ar ddiweddarau cynllun gweithredu'r is-grŵp. Mae'r is-grŵp hefyd yn cynnwys mewnbwn sefydliadau eraill i'r gwaith, gan gynnwys Cyngor Gwynedd. Maent wedi cytuno ar y weledigaeth ganlynol "Rhoi'r grym i'n cymunedau i addasu, rheoli a lleihau effaith newid yn yr hinsawdd: adeiladu ar wersi a ddysgwyd yn ystod Covid ynghylch gwerth mynediad i leoedd/gofod lleol i'n bywydau."</p> <p>Bydd gwaith yn cychwyn mewn 3 ardal beilot o fewn y 6-12 mis nesaf. Mae'r is-grŵp hefyd yn disgwyl cyfarwyddyd ar lefel rhanbarthol i faterion newid hinsawddd. Comisiynodd Cyfoeth Naturiol Cymru Alan Netherwood i lunio adroddiad ar ddull rhanbarthol o ymdrin â Newid yn yr Hinsawdd. Mae'r adroddiad yn argymhell bod Gogledd Cymru yn symud tuag at ddull trawsnewidiol o ymdrin ag argyfwng yr hinsawdd ac yn nodi tri maes blaenoriaeth lle dylid datblygu cydweithredu rhanbarthol dros gyfnod o dair blynedd. Byddai hyn yn trin newid yn yr hinsawdd fel mater strategol sy'n hanfodol i les y rhanbarth yn y dyfodol.</p> <p>Ochr yn ochr â gwaith yr is-grŵp mae Cyfoeth Naturiol Cymru wedi bod yn cynnal sesiynau ymgynghori/ ymgysylltu yn gysylltiedig â'u gwaith ar y Datganiadau Ardal. Bydd y dystiolaeth a chanfyddiadau'r datganiadau ardal yn cael eu plethu mewn i waith yr is-grŵp.</p>

2.4 Amcan 2

Trigolion sy'n iach ac yn annibynnol gyda safon bywyd da. I wireddu'r amcan yma rydym wedi blaenoriaethu:

Blaenoriaeth	Beth mae'r BGC wedi'i gyflawni hyd yma
<p>Iechyd a gofal oedolion: Byddwn yn cydweithio â'r Bwrdd Partneriaeth Ranbarthol i sicrhau bod y gwasanaethau sy'n cael eu cynllunio ar gyfer y boblogaeth hŷn yn addas ar gyfer anghenion lleol. Byddwn yn cydweithio yn lleol i gynllunio ystod eang o weithgareddau ataliol ar gyfer oedolion er mwyn eu galluogi i fyw yn iach ac annibynnol.</p>	<p>Er mwyn cyflawni yn erbyn y ddwy flaenoriaeth hyn mae'r is-grŵp Iechyd a gofal wedi'i sefydlu.</p> <p>Pwrpas y grŵp hwn yw sefydlu trefniadau gweithio ar y cyd ymhlith sefydliadau cyhoeddus ym maes Iechyd a gofal</p>
<p>Lles a llwyddiant plant a phobl ifanc: Byddwn yn cyd-gynllunio gwasanaethau a gweithgareddau ataliol i gefnogi teuluoedd cyn i'r angen am wasanaethau dwys godi. Byddwn yn annog plant, pobl ifanc a'u teuluoedd i wella eu hiechyd er mwyn iddynt allu byw yn iach ac annibynnol o fewn eu cymunedau i'r hir dymor.</p>	<p>Dyma'r ffrydiau gwaith sy'n adrodd i'r is-grŵp:</p> <ul style="list-style-type: none">• Oedolion• Plant• Anabledau Dysgu• Iechyd meddwl• Trawsnewid Cymunedol <p>Defnyddir arian o'r bidiau trawsnewid i ddarparu rhaglenni trawsnewid iechyd meddwl, plant a'r gymuned. Mae trefniadau ar y gweill ar gyfer integreiddio iechyd a gofal ar y lefel mwyaf lleol ar draws y sir. Mae'r flwyddyn ddiwethaf wedi bod yn gyfnod ansicr ac mae'r angen i gydweithio, rhannu gwybodaeth a sicrhau mynediad rhwydd i'n gwasanaethau yn bwysicach nag erioed. Mae'r is-grŵp yn dangos parodrwydd i weithio mewn ffyrdd hyblyg, gwahanol sydd wedi dod i'r amlwg yn ystod y misoedd diwethaf.</p> <p>Mae'r pandemig wedi effeithio ar gynnydd pob ffrwd gwaith, ond mae cynlluniau i ail afael ynddynt ac adolygu'r cylch gorchwyl</p>

	<p>ar y gweill. Bwriedir rhoddi ystyriaeth i sut mae gwaith yr is-grŵp penodol yma yn ychwanegu gwerth at gynlluniau eraill iechyd a gofal ac alinio'r gwaith gyda threfniadau rhanbarthol iechyd a gofal.</p>
--	--

3. Asesiadau Llesiant

3.1 Cyhoeddwyd yr asesiadau Llesiant cyntaf gan Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn yn 2017. Pob 5 mlynedd, ac fel un o ofynion statudol y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol, rhaid i Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus baratoi a chyhoeddi asesiad o gyflwr Llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn ei ardal, heb fod yn fwy na blwyddyn cyn iddynt gyhoeddi eu cynllun Llesiant lleol. Rydym wedi cychwyn trafodaethau yng Ngwynedd ac Ynys Môn ar y ffordd orau i gynnal yr asesiadau a chyflawni dyletswyddau'r BGC.

3.2 Gwyddwn fod cymunedau Môn a Gwynedd wedi blino ar dderbyn ceisiadau i gyfrannu at nifer o sesiynau ymgynghori ac ymgysylltu yn ddiweddar. Gobeithir i'r BGC gyfrannu at ddarn o waith cynhwysfawr, fydd yn dangos parodrwydd y partneriaid i gydweithio a sicrhau fod yr asesiadau o ddefnydd i'r cyrff partner y BGC a thrigolion Ynys Môn a Gwynedd.

3.3 Mae trafodaethau mewnol gyda'r Cynghorau a rhanbarthol gyda Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus eraill, eisoes ar droed ar gyfer cynnal/diweddar yr asesiadau Llesiant. Fel cam cychwynnol rydym wedi ystyried y gwaith ymgysylltu fydd yn digwydd yng nghymunedau Gwynedd ac Ynys Môn yn ystod y 6-12 mis nesaf. Bydd gwaith yn gysylltiedig â'r prif feysydd canlynol: Asesiadau Llesiant, Asesiad Poblogaeth (syn ofyn ar y Cynghorau a'r Bwrdd Iechyd), a chynlluniau unigol gan y Cynghorau megis Fframwaith Adfywio yng Ngwynedd. Gwyddwn hefyd am waith sy'n gysylltiedig â'r Datganiadau Ardal gan Cyfoeth Naturiol Cymru sydd eisoes ar droed. Rhagwelir rôl o gydlynu'r gwaith sy'n gysylltiedig â'r cynlluniau uchod gan dîm cefnogi'r BGC.

4.0 Cyflawni

4.1 Mae'r pedwar is-grŵp a nodwyd uchod yn atebol i'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus mewn perthynas â chyflawni unrhyw waith a gomisiynir. Disgwylir bod arweinyddion yr is-grwpiau yn adrodd yn ôl ar gynnydd yn chwarterol i Fwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Gwynedd ac Ynys Môn.

4.2 Mae'r BGC yn gweithredu yn unol â saith egwyddor, sef y pum egwyddor datblygu gynaliadwy cenedlaethol uchod, ynghyd â dau sydd wedi eu hychwanegu gan y Bwrdd sef 'Yr Iaith Gymraeg' a 'Chydraddoldeb'. Golyga hyn weithredu mewn modd sy'n ceisio sicrhau y bodlonir anghenion heddiw heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i fodloni eu hanghenion eu hunain.

4.3 Er mwyn ymateb i'r amserlen o fewn Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol bydd y BGC yn cyhoeddi adroddiad blynyddol ar gyfer 2020/21 erbyn mis Gorffennaf 2021. Bydd y BGC yn cyflwyno'r adroddiad blynyddol i Bwyllgor Craffu Gwynedd cyn hynny, er sylwadaeth.

5. Trefniadau Craffu

5.1 Er mwyn cael atebolrwydd democrataidd i gynnydd gwaith y BGC mae'r ddeddf wedi gosod gofyniad ar gynghorau i ddynodi Pwyllgor Trosolwg a Chraffu i graffu i waith y BGC. Felly mae gwaith BGC Gwynedd ac Ynys Môn yn cael ei graffu gan Bwyllgorau Craffu Cyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn ar bwyntiau penodol yn ystod y flwyddyn. Mae'r Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru (2015) a'r canllawiau cenedlaethol cysylltiedig¹ yn nodi tair rôl ar gyfer pwyllgorau craffu Awdurdodau Lleol sef:

- Adolygu trefniadau llywodraethu'r BGC
- Bod yn Ymgynghorai statudol ar yr Asesiad Llesiant a'r Cynllun Llesiant
- Monitro cynnydd ymdrechion y BGC wrth weithredu'r Cynllun Llesiant.

5.2 Golygir hyn fod y pwyllgorau craffu yn cael cyfle i graffu perfformiad ac effaith y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf cynhaliwyd trafodaethau rhwng Cyngor Gwynedd a Chyngor Sir Ynys Môn ar yr opsiwn o sefydlu un panel craffu, i weithredu ar draws y ddwy sir i graffu gwaith y BGC. Gwerthuswyd gwahanol opsiynau gan reolwyr craffu'r ddau gyngor a daethpwyd i'r casgliad nad oeddent yn argymhell sefydlu panel ar hyn o bryd ond yn hytrach am ganolbwyntio ar alinio amserlenni a chysondeb trefniadau craffu ar draws y ddwy Sir a pharhau efo'r trefniadau craffu bresennol. Bydd modd adolygu'r trefniadau hyn rhwng y ddau gyngor eto maes o law.

6. Asesiad Effaith ar Gydraddoldeb

6.1 Mae tîm cefnogi'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus eisoes wedi rhoi ystyriaeth ac yn cydnabod yr angen am asesiadau effaith (e.e. Iaith a Chydraddoldeb) a bydd asesiadau yn cael eu datblygu a'u defnyddio pan fydd y Bwrdd yn ymgysylltu â'n cymunedau ar bwyntiau penodol ac ar gyfer diweddarau'r Asesiadau Llesiant. Yn ogystal bydd asesiadau effaith yn cael eu defnyddio pan fydd prosiectau yn cael eu cyflwyno gan yr is-grwpiau sy'n argymhell newid polisi / gwasanaeth. Felly bydd asesiadau effaith yn cael eu datblygu er mwyn mesur a deall effaith y penderfyniadau ar ran yr is-grwpiau fydd yn cael eu gwneud gan y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.

¹ Canllawiau ar gyfer Pwyllgorau Craffu Awdurdodau Lleol ar graffu ar Fyrdau Gwasanaethau Cyhoeddus